

Vijf hefbomen voor meer flexibiliteit in maakbedrijven

27 mei 2026, 09:49

Pascal Pollet

Zo verhoogt u flexibiliteit zonder extra complexiteit

Veel maakbedrijven willen flexibeler worden. Toch blijft de vraag vaak dezelfde: hoe maakt u flexibiliteit concreet op de werkvloer? Het begrip klinkt aantrekkelijk, maar blijft in de praktijk vaak vaag. Nochtans bestaan er duidelijke hefbomen die productieomgevingen sneller en wendbaarder maken. In dit artikel ontdekt u vijf praktische manieren om flexibiliteit structureel te verhogen, zonder de complexiteit uit het oog te verliezen.

In dit artikel bespreken we 5 concrete hefbomen waarmee maakbedrijven hun flexibiliteit kunnen verhogen: capaciteit flexibel maken, varianten en complexiteit beheersen, digitaliseren, omsteltijden reduceren, crosstraining inzetten

Inhoud

- Flexibiliteit definiëren en meten
- Hefboom 1: Maak capaciteit aanpasbaar
- Hefboom 2: Stuur actief op varianten en complexiteit
- Hefboom 3: Gebruik digitalisatie om sneller te schakelen
- Hefboom 4: Verlaag omsteltijden
- Hefboom 5: Zet in op crosstraining
- Tot slot

Flexibiliteit definiëren en meten

Flexibiliteit heeft twee belangrijke dimensies. Volumeflexibiliteit toont hoe vlot u het productievolume aanpast wanneer de vraag verandert. Mixflexibiliteit beschrijft hoe gemakkelijk u wisselt tussen verschillende producten of varianten. Flexibiliteit bepaalt hoe snel én efficiënt een bedrijf zich aanpast aan verandering. Daardoor wordt het ook meetbaar.

De eenvoudigste indicator is de impact op de doorlooptijd wanneer iets wijzigt. Denk bijvoorbeeld aan:

- Een volumestijging van 20%
- Een nieuwe productvariant
- Een wijziging in de productmix

Een systeem met lange doorlooptijden reageert traag. Dat maakt het minder flexibel. Een systeem met korte doorlooptijden schakelt sneller en efficiënter. Flexibiliteit en doorlooptijd zijn dus sterk met elkaar verbonden. Methoden die de doorlooptijd verkorten, verhogen meestal automatisch ook de flexibiliteit. Ook de kost om veranderingen op te vangen speelt een rol. Toch is die vaak moeilijk exact te meten. Extra vraag kan bijvoorbeeld overuren veroorzaken, maar tegelijk ook minder omstellingen vragen. Daardoor kan de totale kost uiteindelijk zelfs dalen.

Hefboom 1: Maak capaciteit aanpasbaar

Volumeflexibiliteit hangt sterk af van hoe snel capaciteit kan meebewegen met de vraag. Wanneer die flexibiliteit ontbreekt, ontstaan snel achterstanden en wachttijden. Veel bedrijven reageren pas wanneer problemen zichtbaar worden. Net daar loopt het vaak fout. Flexibiliteit ontstaat vooral wanneer u vooraf bepaalt hoe u reageert.

Reageer snel op korte termijn

Op korte termijn reageert u op acute problemen, zoals oplopende achterstanden. Overwerk is daarbij een klassieke maatregel. In de truckfabriek van Scania in Zwolle wordt de achterstand continu opgevolgd. Zodra die oploopt tot twaalf trucks, goed voor ongeveer vijftig minuten werk, beslist men om de volgende dag een uur langer te werken. Zo blijft de achterstand onder controle.

Kijk vooruit op middellange termijn

De grootste hefboom zit vaak op middellange termijn. Daar kijkt u niet naar vandaag, maar naar wat binnen enkele weken zal gebeuren. Een orderboek dat structureel boven capaciteit ligt, geeft een duidelijk signaal. Door tijdig te reageren via uitbesteding, extra shiften of tijdelijke capaciteit voorkomt u dat het systeem vastloopt.

Onderstaande tabel toont een voorbeeld van een flexibiliteitsplan.

Bezettingsgraad komende 4 weken	Toestand	Capaciteitstrategie	Actie
> 120%	Structurele overbelasting	Capaciteit uitbreiden	Uitbesteding opstarten + extra ploeg voorzien
95% – 120%	Dreigende overbelasting	Capaciteit flexen	Tijdelijke capaciteit (interim) + overuren plannen
85% – 95%	Optimale belasting	Capaciteit optimaliseren	Onderhoud, opleiding, verbeterprojecten
< 85%	Structurele onderbelasting	Capaciteit afbouwen	Afbouw interim, herallocatie personeel

Stem capaciteit structureel af op lange termijn

Op langere termijn wordt Sales & Operations Planning cruciaal. Daar stemt u vraag en capaciteit structureel op elkaar af. Ook investeringen spelen een belangrijke rol. Denk aan:

- Automatische beladingssystemen
- Flexibele productiecellen
- Multi-inzetbare machines

Bedrijven die echt volumeflexibel zijn, wachten niet tot problemen ontstaan. Ze zien veranderingen aankomen en bepalen vooraf hoe ze reageren.

Hefboom 2: Stuur actief op varianten en complexiteit

Mixflexibiliteit start bij een strategische keuze: hoeveel varianten wilt u aanbieden? Meer varianten lijken aantrekkelijk. Ze spelen beter in op specifieke klantvragen en verhogen vaak de kans op verkoop. Toch neemt de meerwaarde van elke extra variant geleidelijk af. Veel bedrijven herkennen dit probleem. Het assortiment groeit jaar na jaar, terwijl de efficiëntie achteruitgaat.

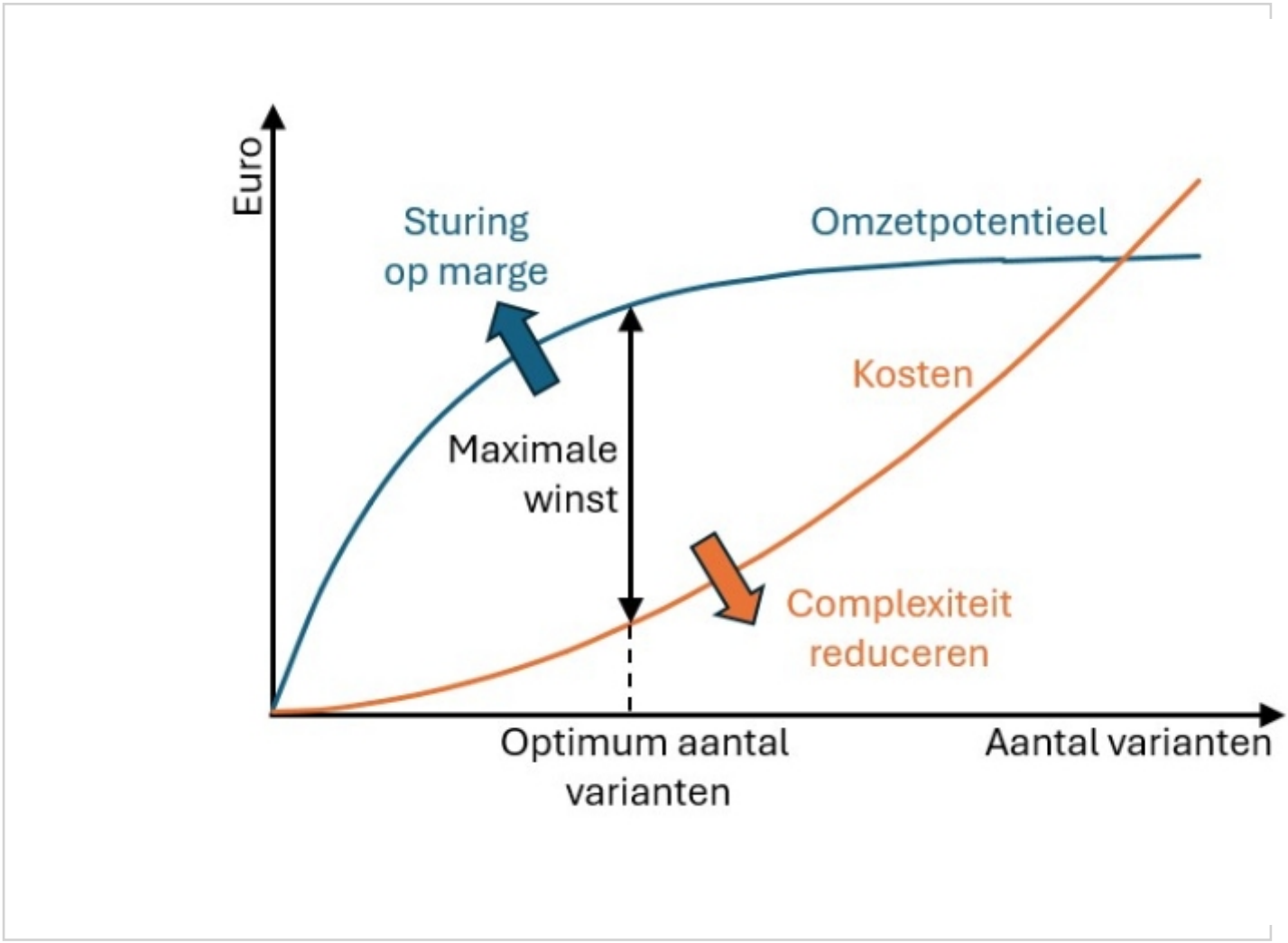
Meer varianten verhogen de complexiteit

Elke extra variant verhoogt de complexiteit:

- Meer omstellingen
- Meer voorraad
- Moeilijkere planning
- Meer uitzonderingen
- Hogere coördinatiekosten

Er bestaat daarom een optimaal aantal varianten waarbij de winst maximaal is. Voorbij dat punt daalt de winstgevendheid, zelfs wanneer de omzet nog stijgt.

Onderstaande figuur toont de relatie tussen varianten, kosten en winst.

Figuur: relatie tussen omzet, kosten en winst bij toenemend aantal varianten

Beperk de impact aan de kostenzijde

De impact van varianten hoeft niet onbeheersbaar te worden. Bedrijven kunnen die beperken via:

- Modulaire productarchitecturen
- Flexibele productiemiddelen
- Slimmere standaardisatie

Zo wordt het mogelijk om meer varianten aan te bieden zonder dat de kosten even snel stijgen.

Stuur verkoop op marge in plaats van omzet

Ook verkoop speelt een belangrijke rol. Wanneer verkoop uitsluitend op omzet wordt gestuurd, ontstaat vaak de neiging om elke klantvraag te accepteren. Dat leidt snel tot een explosie aan

varianten. Sturen op marge verandert het gedrag. Klanten worden vaker richting standaardoplossingen gestuurd. Daardoor blijft de complexiteit beheersbaar en stijgt de winstgevendheid. Bedrijven die worstelen met mixflexibiliteit moeten daarom eerst bepalen hoeveel variatie ze écht willen aanbieden. Zonder duidelijke keuzes groeit de complexiteit vaak sneller dan de organisatie aankan.

Hefboom 3: Gebruik digitalisatie om sneller te schakelen

Digitalisatie verhoogt de flexibiliteit van informatieverwerking. In veel bedrijven zit de grootste vertraging niet in de productie zelf, maar in:

- Offertes
- Stuklijsten
- Routings
- Planningsbeslissingen

Digitalisatie versnelt informatieverwerking

Digitale tools versnellen processen en verminderen wachttijden. Productconfiguratoren zorgen bijvoorbeeld voor:

- Snellere offertes
- Automatische stuklijsten
- Automatische routings

Ook realtime dashboards, digitale werkorders en systeemintegraties helpen om sneller te reageren op veranderingen.

Digitalisatie verhoogt ook de complexiteit

Toch blijft digitalisatie een tweesnijdend zwaard. Digitale tools maken het eenvoudiger om veel varianten aan te bieden. Daardoor kan de complexiteit ook sneller toenemen. Digitalisatie werkt daarom alleen goed wanneer bedrijven duidelijke keuzes maken over hun productmix. Zonder die keuzes versterkt technologie soms net het probleem dat men wil oplossen.

Hefboom 4: Verlaag omsteltijden

Wanneer wisselen tussen producten veel tijd kost, daalt de flexibiliteit automatisch. Hoge omsteltijden leiden tot:

- Grote batches
- Lange wachttijden
- Tragere reacties op veranderingen

Door omsteltijden te verlagen, verandert het gedrag van het volledige systeem. Kleinere series worden haalbaar en orders stromen sneller door.

SMED als methode voor snellere omstellingen

SMED staat voor Single Minute Exchange of Dies. De methode helpt bedrijven om omsteltijden systematisch te reduceren. Veel winst zit al in eenvoudige verbeteringen:

- Werk beter voorbereiden
- Taken standaardiseren
- Rollen duidelijk verdelen
- Materialen vooraf klaarzetten

Dat klinkt eenvoudig, maar levert vaak al een reductie van 30 tot 50 procent op.

Hefboom 5: Zet in op crosstraining

Wanneer slechts enkele medewerkers bepaalde taken kunnen uitvoeren, wordt elke afwezigheid of wijziging een risico. Crosstraining doorbreekt die afhankelijkheid. Het doel is niet om iedereen alles te laten doen, maar om voldoende flexibiliteit op kritieke plaatsen te creëren.

Crosstraining verhoogt flexibiliteit én samenwerking

Crosstraining heeft meerdere voordelen. Wanneer medewerkers verschillende opeenvolgende stappen beheersen:

- Verminderen overdrachten
- Verkort de doorlooptijd
- Verbetert de samenwerking

Daarnaast groeit het inzicht in het volledige proces. Dat leidt vaak tot betere communicatie en meer verbeterideeën.

Gebruik een skillmatrix en opleidingsplan

Een skillmatrix helpt om competenties zichtbaar te maken en gericht opleidingen te plannen. Onderstaande video toont hoe u een skillmatrix praktisch inzet:

Flexibiliteit ontstaat niet door harder te werken. Ze ontstaat door systemen slimmer in te richten. Bedrijven die bewust inzetten op deze vijf hefbomen reageren sneller op veranderingen zonder dat de complexiteit ontspoort. Net daarin zit vandaag voor veel maakbedrijven een belangrijk concurrentievoordeel.

Wilt u hiermee concreet aan de slag?

Sirris ondersteunt bedrijven met opleidingen, workshops en begeleiding rond flexibele productie. Met de QRM Silver-opleiding leert u hoe u doorlooptijd en flexibiliteit structureel verbetert. In een SMED-workshop werkt u concreet aan het reduceren van omsteltijden. Daarnaast begeleidt Sirris bedrijven bij het selecteren en implementeren van flexibele productiemiddelen.

Ontdek de QRM Silver-opleiding in Gent Ontdek de QRM Silver-opleiding in Diepenbeek

Auteurs

Pascal Pollet